

mišljenja i komentari

Poučak o skromnosti

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

“Eh, dragi moj kolega, znanstveni rad – to vam je jedno intimno zadovoljstvo, ništa više”, sjećam se riječi jednog već stasalog znanstvenika dok sam radio diplomski rad. To mi je bilo koliko čudno, toliko i teško čuti. Bio sam još (razumije se) mlad, a kao svaki mlad čovjek jurišao sam, štono se ono kaže, na nebo. Trebalo mi je dugo da tu istinu shvatim i prihvatim, pa to više zavidim kolegama kojima je nije trebalo ni otkrivati. No još više žalim one među nama koji tu jednostavnu istinu nisu uspjeli otkriti ni nakon što su formalno završili znanstvenu karijeru odlaskom u mirovinu. Znanost je posao u kojem nema ni slave ni novca. To je posao za skromne, samozatajne, introvertirane ljude.*

“I do not know what I may appear to the world, but to myself, I seem to have been only like a boy playing on the seashore, and diverting myself in now and then finding a smoother pebble or a prettier shell than ordinary, whilst the great ocean of truth lies undiscovered before me”, rekao je Isaac Newton, koji je – čini se – bio gigant za sve samo ne za sebe. Analiza odnosa Frana Bubanovića i Svantea Arrheniusa^{1,2} ukazuje na izuzetnu pristupačnost tog velikog čovjeka, koji je sačuvao, kako kaže Bubanović, “onu posebnu tako reći klasičnu naivnu skromnost, štono kao primarno svojstvo resi sve velike duhove”.³ “To je bila kršćanska odlika profesora Težaka da pomogne bližnjemu u nevolji bez nepotrebnih pitanja i ograda, pritom često dovodeći u neprilike i sebe sama”, piše Nenad Trinajstić,⁴ kao da opetuje Bubanovićev opis Arrheniusa (“On je bio i rijetko dobar čovjek!”)⁵

Ne, to nije poza. Nije riječ o lažnoj skromnosti, gard koji ljudi zauzimaju da bi ih drugi mogli bolje hvaliti. To je naprosto shvaćanje svoga mjesta u svijetu i svoga posla u redu stvari. Kada je Napoleon izvojevao bitku kod Austerlitz, u pariškim se crkvama slavio Te Deum; kada je Vladimir Prelog dobio Nobelovu nagradu, na njoj mu je čestitao njegov bivši voditelj – ostavivši nam (koliko ja znam) za uspomenu samo jednu, vjerojatno amatersku, fotografiju. Ne znam postoji li još igdje običaj da se nakon prihvaćanja znanstvenog rada otvori u laboratorij boca dobrog vina – zadnje takvo slavlje kod mene se završilo odlaskom s koautorima na ručak u pivnicu. Nema se tu što slaviti, pred kime pokazivati: samo znanstvenik, negdje duboko u nutrini osjeća je li uspio ili nije. Što o tome znaju drugi?

* Vjerujem da me mnogi moji kolege, a bit će i čitatelji ovog časopisa, smatraju ekstrovertiranom osobom. No na psihološkim testovima prolazim kao izraziti introvert. U nedostatku boljeg, mislim da je i moj primjer dovoljan: osoba koja je u općoj populaciji introvertirana, među znanstvenicima je ekstrovertirana!

Ali nije riječ samo o tome da otkriće do kojeg znanstvenik dolazi nije dovoljno poznato kako stručnoj tako i široj javnosti. Nije to samo pitanje popularizacije znanosti. To je, kao što rekoh, prije svega pitanje shvaćanja svoga mjesta u svijetu i svoga posla u redu stvari. Ako je Newton shvaćao svoj posao onako kako vidimo iz njegovih riječi da ga je shvaćao, što je mogao drugo biti nego skroman? Ta priroda je neiscrpna, naše znanje o njoj ništavno i prema njoj možemo – ako doista razumijemo posao kojim se bavimo – gajiti smo osjećaj strahopoštovanja, koji onda vodi k osnovnoj kršćanskoj vrlini – poniznosti.

Iz takvog odnosa prema prirodi uspostavlja se i odnos prema ljudima, prije svega prema svojim kolegama i suradnicima. Svi smo mi pred prirodom jednaki, ravnopravni. Nitko nema monopol na istinu. Ima i među znanstvenicima, dakako, ljudi koji se pušu, koji misle da sve znaju i sve mogu, no takvi samo čine štetu, kako sebi tako i drugima. Bahatost je odlika slabića.

Sad će čitatelj reći: nisu svi ljudi isti! Ne moraju svi znanstvenici biti likovi iz Kafkinih romana, ne moraju svi biti zadovoljni svojim društvenim i materijalnim položajem. Nisam rekao da moraju. No u tom slučaju znanstvenik se mora udaljiti od svog osnovnog posla, znanosti, hoću reći fundamentalne znanosti. Ako tražiš slavu i novac, moraš znati primijeniti svoje znanje. Pri tome ne mislim samo na ono što se obično pod tim misli, naime da iz svoga istraživanja uspiješ polučiti patent i onda da od patentnih prava lijepo živiš. Primijeniti znanost znači, u onom najdubljem smislu, integrirati svoje znanje u društvene tokove. Primijeniti znanje znači i predavati studentima, i voditi mlade suradnike, i napisati udžbenik, i osnivati institucije, i popularizirati znanost. Tek tada znanost izlazi iz privatne sfere i postaje društvena svojina i tekovina, pa onda – razumije se – znanstvenik može za svoj rad očekivati društveno, kako materijalno tako i moralno priznanje. To je logično: fundament postoji da se na njemu nešto sagradi, a ne da bude spomenik nečije umišljene veličine.

Literatura:

1. N. Raos, *Kem. Ind.* **54**(6)(2005) 320.
2. N. Raos, *Bull. Hist. Chem.* **33**(1)(2008) 12.
3. F. Bubanović, *Farm. Vjesn.* **17**(22)(1927) 831.
4. N. Trinajstić, *Ogledi o znanosti i znanstvenicima*, Matica hrvatska, Zagreb 1998., str. 52.
5. F. Bubanović, *Farm. Vjesn.* **26**(3)(1936) 68.